

Program produženog boravka i cjelodnevne nastave u splitskim osnovnim školama: socioekonomski aspekti

Ribičić, Ilijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:946342>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PROGRAM PRODUŽENOG BORAVKA I CJELODNEVNE NASTAVE U
SPLITSKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA: SOCIOEKONOMSKI ASPEKTI**

ILIJANA RIBIČIĆ

Split, 2023.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE

ZAVRŠNI RAD

**PROGRAM PRODUŽENOG BORAVKA I CJELODNEVNE NASTAVE U
SPLITSKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA: SOCIOEKONOMSKI ASPEKTI**

MENTORICA:

prof.dr.sc. Renata Relja

STUDENTICA:

Ilijana Ribičić

Split, rujan 2023.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. OBRAZOVANJE I OBRAZOVNI SUSTAV U KONTEKSTU TRANZICIJE	3
2.1. Konfliktni pristup	5
2.2. Funkcionalistički pristup	6
3. SOCIOEKONOMSKI STATUS U OBRAZOVANJU	8
4. PROGRAM PRODUŽENOG BORAVKA I CJELODNEVNE NASTAVE	11
4.1. Razlozi uvođenja produženog boravka	12
4.2. Integracija produženog boravka	13
4.3. Primjeri istraživanja o uspjehu tijekom osnovnoškolskog obrazovanja.....	14
5. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA	16
5.1. Ciljevi istraživanja	16
5.2. Istraživačke metode	16
5.3. Uzorak istraživanja	17
6. REZULTATI I RASPRAVA	20
6.1. Perspektiva učiteljica	20
6.2. Internetski članci o pilot programu cjelodnevne škole	25
7. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	31
Prilozi	34
Sažetak – Summary	41
Životopis autorice	43

1. UVOD

Obrazovanje je u prošlosti bilo karakterizirano kao djelatnost muških, privilegiranih pojedinaca. Škole su bile najvažnije obrazovne institucije koje su stvarale temelje i ključne čimbenike za razvitak društva, odnosno stvarale su obrazovane pojedince. Razvojem društva obrazovanje postaje dostupno svima. Suvremene društvene promjene praćene su prilagodbama i u sustavu obrazovanja. Hrvatsko je društvo u posljednjih nekoliko desetljeća provelo i pokušalo provesti nekoliko obrazovnih reformi s ciljem osuvremenjivanja osnovnoškolskog obrazovanja te prilagodbe obrazovnog procesa suvremenom društvu.

Početak 2023. godine Ministarstvo znanosti i obrazovanja najavilo je eksperimentalni pilot projekt *Osnovna škola kao cjelodnevna škola - Uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja* no program *produženog boravka i cjelodnevne nastave* u hrvatskim se osnovnim školama provodi u različitim oblicima više od 30 godina. S tim u vidu, cilj ovog završnog rada je, kroz intervjue s učiteljima/icama koje rade u programu produženog boravka te analizu sadržaja članaka o najavljenom pilot programu, istražiti socioekonomske aspekte produženog boravka i cjelodnevne nastave unutar osnovnih škola u gradu Splitu te odrediti najavljene promjene u školskom sustavu uslijed uvođenja pilot programa cjelodnevne škole.

Kroz prvo poglavlje se ističe povijest obrazovanja i njegova važnost kroz procese industrijalizacije. Prelaskom ljudi iz sela u gradove povećava se potreba i želja za obrazovnim pojedincima koji bi zauzeli nova radna mjesta. Znanje postaje glavno sredstvo i temeljni element procesa proizvodnje i distribucije te postaje čimbenikom vrednovanja statusa pojedinaca u društvu.

Drugo poglavlje se bavi socioekonomskim statusom kao indikatorom položaja pojedinca u društvu. Socioekonomski status se očituje u obrazovanju na temelju društvenog statusa. U mnogim dosadašnjim istraživanjima potvrđeno je da osobe nižeg socioekonomskog statusa žive u različitim uvjetima od onih s višim statusom te su često u nepovoljnijem položaju unutar društvene strukture pa se te razlike često manifestiraju i u njihovim školskim postignućima. Djeca nižeg socioekonomskog statusa često se suočavaju s ograničenjima u pristupu obrazovanju. No, u Hrvatskoj se situacija čini suprotnom. Često se pojedinci procjenjuju upravo na temelju njihovog obrazovnog postignuća, tj. njihov se socioekonomski status tumači

kroz stečeni stupanj obrazovanja. Financijski aspekti često su bili zanemareni, a naglasak je stavljen na obrazovne mogućnosti pojedinaca.

U trećem poglavlju navode se ključne teze i povijesni pregled razvoja programa produženog boravka. Produženi boravak može se shvatiti kao usluga za brigu o djeci čiji su roditelji zaposleni puno radno vrijeme i teže usklađuju svoj poslovni život s obiteljskim obvezama. To je program kojeg roditelji smatraju adekvatnim za svoju djecu jer omogućuje samostalno učenje, izvršavanje domaćih zadaća te održavanje aktivnog dnevnog rasporeda za dijete. Produženi boravak namijenjen je učenicima nižih razreda i provodi se prije ili nakon redovne nastave.

U petom poglavlju rada se ističu metodološki aspekti istraživanja. Postavljeni su ciljevi, opisan je prigodni uzorak za intervju te za analizu sadržaja. Slijedi poglavlje s rezultatima istraživanja koje je podijeljeno na rezultate intervjua te na rezultate analize sadržaja. Rezultati su također potkrijepljeni citatima iz transkripata i iz članaka. Slijedi poglavlje sa zaključkom te popis korištenih izvora literature. Prilozi rada sadrže protokol intervjua te prikaze analiziranih članaka. Rad završava životopisom autorice.

2. OBRAZOVANJE I OBRAZOVNI SUSTAV U KONTEKSTU TRANZICIJE

Proces industrijalizacije koji je obilježio 19. stoljeće donosi razne promjene u tadašnjem društvu. Poticanjem širenja gradova i migracijom stanovništva, on mijenja iz temelja sustav vrijednosti tog doba. Širenjem industrije raste i potreba za radno sposobnim stanovništvom, budi se potreba za obrazovanjem, za obrazovanim pojedincima koji će kročiti prema tržištu rada. Obrazovanje, kao proces stjecanja znanja i vještina, poprima novu važnost te otvara vrata društvu za ulazak u moderno doba. Ljude se potiče na savladavanje osnova i na proširenje svojih vještina. Osnivaju se škole, uvodi se integrirani školski sustav, pomiče se dobna granica za početak i završetak osnovnoškolskog obrazovanja. Obrazovanje postaje predmetom svih važnih političkih rasprava te ono poprima značenje najbitnijeg faktora za razvoj i širenje društva (Giddens, 1989, 490-496).

Kontekst promjena u obrazovnom sustavu u Republici Hrvatskoj je kontekst tranzicije društva. Tranzicija je obilježila svaki aspekt prijelaza iz socijalističkog načina vođenja države u kapitalistički. To se odnosi na kulturu, gospodarstvo, politiku, ali i obrazovanje. Njega zahvaćaju razne promjene koje promiču potrebu za modernizacijom i demokratizacijom obrazovanja. Utjecajem tranzicije u ratnom razdoblju promjene u obrazovanju su se događale postepeno, na različitim mjestima, prvenstveno u gradovima. Također, tada su se još same državne institucije gradile, te je se njihovim osamostaljivanjem započeo postupak stvaranja posebne obrazovne politike (Žiljak, 2013, 7-9).

Obrazovanje je u prošlosti bilo drugačije konstruirano nego što je danas. U škole kao tadašnje najviše obrazovne institucije su se primali samo muškarci i bogati privilegirani slojevi. Upisani u škole su se smatrali stupom društva i akterima daljnjeg razvoja društva i života. Ženama, ljudima druge rase, bolesnima i osobama s invaliditetom se branilo sudjelovanje u bilo kakvom obliku obrazovanja. Situacija se mijenja dolaskom industrijalizacije. Povećava se potreba za obrazovanim pojedincima, proširuje se isti način razmišljanja te se na taj način potiče i sve ostale članove zajednice na obrazovanje, žene, djecu, osobe s invaliditetom. Obrazovanje postaje dostupno svima te se potiče na uključenje u novu zajednicu, zajednicu obrazovanih pojedinaca (Lasić, 2018, 93).

Dolaskom novih pravila i zakona stvaraju se inicijativa prema kojoj djeca kreću u školu od sedme godine života. No, omjer same distribucije dobara u nekom društvu ima različiti karakter, te se u tome očituju nejednakosti; u nejednakoj podjeli obrazovnih mogućnosti različitim skupinama ljudi. Obrazovanje bi trebao biti element koji izjednačava ljude u svim

aspektima života, jer upravo obrazovanje utječe na sve kasnije aspekte čovjekovog života. Sva djeca kreću u školu na isti način, u isto vrijeme. No i tu se pronalazi mjesto nejednakostima, pri čemu na obrazovni uspjeh utječe povijest i podrijetlo pojedinca. Kada se priča o jednakosti pojedinca tada se misli na upravo to pružanje istih šansi, iste početne točke svim pojedincima. Obrazovanje se smatra kao najvažniji čimbenik društvenog kretanja te kada dolazi do nejednakosti u obrazovanju, ti se čimbenici oduzimaju ljudima. Pojedinci u društvu imaju priliku pokazati svoje intelektualne mogućnosti koje obrazovni uspjeh potiče i omogućuje (Lasić, 2018, 93-94).

Prema pravilima društva, obrazovanje bi trebalo omogućiti ljudima bolji život i smanjiti nejednakosti. Država bi trebala omogućiti kvalitetno obrazovanje koje bi utjecalo na sveukupni poredak u svijetu. Obrazovanje je smatrano slobodnim čimbenikom, dostupnim svima, bez obzira na različitosti pojedinaca, na njihovo mjesto stanovanja, jezik, vjeroispovijesti, to se odnosi na nacionalne manjine, siromašne, žene, djecu, djecu s poteškoćama u razvoju, osobe s invaliditetom. Sve navedene društvene skupine su bile lišene prava obrazovanja u prošlosti. Upravo radi njih, koji su u prošlosti bivali marginalizirani i diskriminirani, obrazovanje u suvremenom društvu teži biti dostupno svima (Lasić, 2018, 98).

Društvena moć je u prošlosti označavala količinu znanja koje bi jedan pojedinac ili društvo imao. Najbogatiji pojedinci su držali društvenu moć te tvorili svojevrsnu elitu vremena. Obrazovni sustavi su se u prošlosti više temeljili na razvijanju određenih vještina i tehnika. Znanje je ubrzo postalo roba s velikom vrijednošću, ono je postalo određeno sredstvo trgovanja. Sve se više cijeni dobro obrazovanje te postaje sredstvo stjecanja ugleda i moći tj. znanje postaje moć. Sam pojam obrazovanja postaje svojevrsan sustav vrijednosti prema kojem se pojedinca rangira na ljestvici društva, daje mu ulogu i smisao. Obrazovanje oblikuje ljude od rane dobi te pokušava ostati u tijeku sa svim promjenama kao i s globalizacijom i tranzicijom (Cifrić, 2018, 9-12).

Društvo je kroz prošlost prolazilo kroz evoluciju jednako kao društvena moć i obrazovanje. Kroz evoluciju ono je prešlo od društva usmjerenog na rad u društvo usmjereno na znanje i njegovu važnost. Rad je predstavljao ljudima glavnu životnu svrhu, no ta se svrha s vremenom mijenja. Obrazovanje i znanje postaju glavni aduti koje čovjek može posjedovati. Društvo prelazi iz društva rada u društvo znanja; društvo koje više cijeni moć znanja i slobodno vrijeme. Društvo znanja prepoznaje znanje kao glavni resurs, a radnike znanja kao glavnu skupinu unutar radne snage. Znanje zauzima najvišu ulogu kada se priča o proizvodnji; postaje temelj

proizvodnje. Novi tip gospodarstva se fokusira na stvaranje i produciranje znanja i na protok informacija. Društvo znanja utječe na razvoj, ono donosi tehnički napredak i oslobađa rad (Šundalić, 2012, 123-124).

Društvene promjene pratile su promjene i u sociološkim perspektivama o obrazovanju. Ipak, socioekonomske aspekte obrazovanja na koje se u ovom radu usmjeravamo, možemo pobliže objasniti uz osnovne teze funkcionalističke i konfliktne teorije.

2.1. Konfliktni pristup

Riječ konflikt je imala dinamičko značenje u sociologiji, uz nju se vezalo konstantno kretanje, mijenjanje; smatrala se sinonimom za promjenu. Riječ konflikt znači borbu; napetost između dvaju čimbenika, koja je dovodila do sukoba. Na tom tragu se razvio konfliktni pristup kojeg se stavlja u fokus kada se priča o temi obrazovanja (Haralambos i Holborn, 2002, 23).

Konfliktni pristup polazi od teze, teorije, da su sve društvene skupine različitog razmišljanja i interesa. Smatraju kako je društveni konflikt normalno stanje stvari te kako on dovodi do promjena u društvu (Šuran, 2016, 38). Kod ovog pristupa se ističe različitost. Tim se pobliže pokušava iskazati činjenica da u društvima vlada stanje različitosti među pojedincima. Polazi se od razmišljanja kako je društvo koje postoji jako loše jer u njemu još uvijek vladaju klase, te za razliku od funkcionalističkog pristupa žele što prije i što bolje mijenjati strukturu društva (Goja, 1998, 94).

Američki sociolozi i ekonomisti Bowles i Gintis smatraju kako je glavna uloga obrazovanja u kapitalističkom uređenju društva reprodukcija radne snage. Osvrću se na načelo korespondencije, smatraju kako je on glavna stavka u razumijevanju obrazovnog sustava te iznose stav kako je obrazovanje podređeno vlasnicima sredstava za proizvodnju, njihovim potrebama (Haralambos i Holborn, 2002, 786).

Konfliktni teoretičari proučavaju uzorke i načine promjena društvenih odnosa. Kritiziraju funkcionalistički pristup zbog nedostatka analize pravog stanja u društvu te zbog tvrdnje da vrijednosni konsenzus predstavlja opće i zajedničke vrijednosti cijelog društva. Vlada mišljenje kako je društveni konsenzus izraz vrijednosti vladajućih skupina te da te vrijednosti reproducira obrazovanje. Konfliktni stav je da su razlike u društvu posljedica klasnih razlika dok funkcionalisti smatraju kako su jedine razlike u društvu one u sposobnostima pojedinaca da izvršavaju svoj zadatak (Goja, 1998, 94-95). Velikim krahom konfliktnog pristupa,

sociologija obrazovanja se sve više okreće funkcionalističkim teorijama i pristupu (Goja, 1998, 89-91).

2.2. Funkcionalistički pristup

Funkcionalistički pristup je pojam čiji je jedan o glavnih teoretičara Emile Durkheim. On tumači kako postoji određena povezanost između društva i organizama prirode, bioloških organizama te potkrepljuje tu činjenicu primjerom održavanja. Durkheim smatra kako na isti način kao što određeni organi i njihove funkcije održavaju određeni organizam na životu tako i društvene institucije održavaju samo društvo na životu. Sva živa bića koja pripadaju određenom društvenom podsustavu njeguje ista načela i vrijednosti (Šuran, 2016, 37-38).

Kada je pričao o obrazovanju, Durkheim je tvrdio kako je glavna funkcija obrazovanja prijenos. Prijenos je se odnosio na društvena pravila i set vrijednosti. Homogenost je, za njega, glavna stavka koja, kada je podupire i jača obrazovanje, stvara u djetetu vrijednosti kolektiviteta. Uloga i zadaća društva je iscrpiti različitosti iz svih pojedinaca i spojiti ih u jedinstvenu cjelinu, tj. stvoriti društvenu solidarnost. Društvena solidarnost je temelj osjećaja pripadnosti društva. Obrazovanje, prema Durkheimu, osigurava upravo taj osjećaj u svakom pojedincu, osjećaj da pripada jednom kolektivu (Haralambos i Holborn, 2002, 777).

Funkcionalizam smatra kako je društvo sigurni sustav u kojem vlada stabilnost; svi sustavi unutar jednog društva rade zajedno, razvijaju se zajedno, funkcioniraju zajedno. To se stanje uspoređuje sa živim organizmom na način da se ističe važnost zajedničkog rada svih dijelova (čimbenika) radi unaprjeđenja organizma koji je u ovom slučaju upravo društvo. Ističe se i važnost komunikacije i dogovora među pojedincima; bitan je proces dijeljenja istih vrijednosti (Giddens, 1989, 16-17).

Funkcionalistički pristup se očituje većinski u održavanju društvenog sustava što znači da se ta perspektiva okreće mehanizmima integracije i reprodukcije društva. Osnovu, po tom pristupu, čine zajedničke vrijednosti društva kao što su obitelj i religija te obrazovanje. Obrazovanje ima veoma važnu ulogu u prenošenju zadanih normi i vrijednosti pojedincima. Funkcionalisti smatraju obrazovanje agensom socijalizacije (Goja, 1998, 91).

Funkcionalistički pristup i stajalište se očituju u njihovim temeljnim vrijednostima. Temeljne vrijednosti u ovom slučaju su oni aspekti koji pridonose opstanku društva. Funkcionalisti

smatraju kako te vrijednosti proizvodi samo društvo, a ne pojedinci te zato smatraju kako obrazovanje pripomaže tom procesu održavanja određene društvene solidarnosti i opstanka društva. Vrijednosti su društvenog karaktera te se izdižu na razinu iznad individualne. One se smatraju spontanima te podložnima evolucijskim promjenama. Svako društvo ima određeni ideal kojem teži te poduzima sve u svojoj moći kako bi se približio tom idealu. Obrazovanje se u ovom smislu smatra kao alat u tom ostvarenju želja idealnog društva. Ono prenosi na mlade pojedince razne vrijednosti koje se smatraju adutom u budućem stvaranju novog, poboljšanog društva. Društvo naizgled usađuje pojedincima skup ideja, osjećaja i navika koje izražavaju upravo pripadnost grupi, bilo to religijska vjerovanja, moralna uvjerenja ili nešto drugo. Obrazovanje oblikuje i pojedince i društvo, ono oblikuje težnje pojedinca unutar društva te prilagođuje pojedince društvu (Goja, 1998, 91-93).

3. SOCIOEKONOMSKI STATUS U OBRAZOVANJU

Razvijena industrijska društva uvelike drže obrazovno postignuće kao temelj stjecanja statusa u društvu. Socioekonomski status se drži odgovornim kada se priča o nejednakostima i (ne)prilikama u obrazovanju. On odražava svakog pojedinca, bilo da dolazi iz siromašne sredine ili pak bogate i privilegirane. Socioekonomski status je i sredstvo segregiranja djece na temelju toga kolike prihode njihovi roditelji ostvaruju te koji su obrazovni status ostvarili. Socioekonomski status obitelji uvelike utječe na obrazovna postignuća njihove djece. Postojalo je mnogo pokušaja prevladavanja društvenih nejednakosti pristupom obrazovanja na temelju zaslužnosti tj. meritokracije. Bez obzira na proširenost obrazovnog sustava u posljednjem stoljeću, participacija učenika iz svih društvenih slojeva na svim razinama obrazovanja se povećala ali još uvijek s naglaskom na nejednakostima među društvenim slojevima (Matković, 2010, 644-646).

U brojnim istraživanjima do sada se dokazalo kako pojedinci nižeg socioekonomskog statusa žive drugačije od onih višeg tj. da su u nepovoljnijem položaju glede same strukture društva. Te razlike vrlo često se pokazuju i u obrazovnim, školskim uspjesima. Djeci nižeg socioekonomskog statusa često bude nešto i uskraćeno. No, u Hrvatskoj su stvari obrnute. Pojedince se oslikavalo upravo zbog njihovog postignutog obrazovnog statusa, tj. njihov se socioekonomski status upravo tako i objašnjavao. Zanemareno je dijeljenje djece po samim financijama te se stavio naglasak na njihove obrazovne mogućnosti. To je se provjeravalo iz godine u godinu s istim sredstvom tj. PISA istraživanjem. PISA istraživanje je Program za međunarodnu procjenu učenika te se definira kao jedno od najvećih istraživanja u sferi obrazovanja. Ona je zadužena za mjerenje različitih razina pismenosti i znanja kod svih uzrasta učenika. To znanje i pismenost se primjenjuje u stvarnom životu te se smatra bitnim dijelom cjeloživotnog obrazovanja (Gregurović i Kuti, 2009, 181).

Razna se međunarodna istraživanja u velikom obliku usmjeravaju na razumijevanje razlika u prosječnoj uspješnosti učenika među zemljama. Tu u priču ulazi socioekonomski status tj. SES u stilu obitelji tj. obiteljski socioekonomski status. Obrazovna nejednakost se vrlo često i povezuje s istraživanjima obrazovanja te se spominje par vrsta nejednakosti u obrazovanju koje se odnose na sam obiteljski utjecaj i neke druge već prije određene karakteristike utječu na obrazovna postignuća pojedinca. Povezuje se obiteljski socioekonomski status sa statusom pojedinca. U većini obrazovnih sustava postoje razlike u postignućima koje s povezane s karakteristikama društvene pozadine pojedinca, u ovom slučaju učenika. To se odnosi na rasu,

spol, mjesto stanovanja (grad ili pak selo, ruralno područje), status migracije, itd. (Broer i sur., 2019, 1-14).

Obiteljski socioekonomski status ima uvelike utjecaja na obrazovna postignuća i odabire djece kroz različite vrste kapitala gdje se najviše ističe ekonomski kapital. Ekonomski kapital se očituje u primjeru obiteljskog prihoda koji se koristi za plaćanje određenog izleta ili pristup boljim obrazovnim mogućnostima te određuje u kojoj mjeri roditelji mogu pripomoći svom djetetu u financijskom smislu tj. kako mogu pripomoći djetetu da ostvari svoje obrazovne ciljeve. Iako je ekonomski kapital smatran najbitnijim, uz njega se veže i kulturni kapital koji se očituje u smislu prenošenja određenog stila života, načina gledanja svijeta te na kraju same društvene klase s roditelja na dijete. Kulturni kapital manifestira se fizičkom smislu ali i u objektiviranom smislu. To se odnosi na, s jedne strane, fizički izgled, govor tijela, rukopis te sve do same uspješnosti pristupa određenim knjigama, strojevima, aparatima, itd. Djeca iz viših društvenih slojeva su ipak privilegirana u stjecanju kvalifikacija u obrazovanju zahvaljujući upravo svojim roditeljima. Kulturni kapital se također smatra veoma bitnim čimbenikom za uspjeh pojedinca u školi. On se nekada toliko jako može izraziti u stavovima i mišljenjima djece o nekim čimbenicima poput školskog rasporeda ili jednostavno o nastavnicima. Može biti toliko izražen da je primjetno iz koje društvene klase dolazi jedan učenik odnosno iz kakve obiteljske sredine (Broer i sur., 2019, 1-14).

Obrazovno se postignuće smatra mjerilom učenikovog ukupnog uspjeha u životu. Ovisno o završenom stupnju obrazovanja, pojedinac se može smatrati dobrostojećim ili ipak lošijeg stanja. Viši stupnjevi obrazovanja su povezani s boljim ekonomskim ishodima. To se odnosi na posao kojeg pojedinac obavlja te jeli taj posao spada u neki viši sektor ili ipak niži. Obrazovanje ne utječe samo na status pojedinca u društvu, već i na razvijanje određenih vještina pojedinca koje ga čine spremnim i sposobnim za obavljanje određenog zaposlenja. Zanimanje je također jedna od sastavnica socioekonomskog statusa te obuhvaća prihode i obrazovno postignuće. Status zanimanja se povezuje s obrazovnim postignućem na način da se postižu bolji poslovi i zadržavanje boljih pozicija te se na kraju poboljšava socioekonomski status. Status zanimanja koje jedan pojedinac posjeduje postaje pokazatelj društvene pozicije tj. statusa tog pojedinca u društvu (Saifi i Mehmood, 2011, 119-121).

Obrazovni sustav ima značajan utjecaj na stvaranje i održavanje neravnoteža u samom obrazovanju. To se smatra razlogom za postojanje nejednakih mogućnosti i smanjenu sposobnost pojedinca. Nejednakosti mogu biti strukturalne, bile namjerne ili nenamjerne te

mogu u većini slučajeva dovesti do različitog tj. nejednakog pristupa različitim dijelovima i razinama obrazovnog sustava. Na njih utječu čimbenici porijekla i socijalnih uvjeta. Ključni faktori tih nejednakosti uključuju socioekonomske karakteristike poput siromaštva, niskog stupnja obrazovanja i migrantskog statusa. Nejednakosti u obrazovanju su usko povezane s pojmom socijalne isključenosti. Taj pojam je usko povezan s pojmom ranog i predškolskog odgoja jer se upravo prevencija socijalne isključenosti i nejednakosti u obrazovanju želi osigurati od rane dječje dobi (Bouillet, Brajković, 2022, 13-23).

Današnje društvo, znano kao i informacijsko društvo, prolazi kroz mnoge promjene te se te promjene preslikavaju na obrazovanje i obrazovni sustav. Obrazovanje stvara društveni prosperitet ali i reproducira društvene nejednakosti. Obrazovne kvalifikacije pojedinaca postaju bitan faktor u smislu novog gospodarstva koje se temelji upravo na znanju. Istraživanje obrazovnih nejednakosti od autora Pavić i Vukelić (2009.) prikazuje način na koji obrazovne nejednakosti utječu na učenike i njihove želje i napredak kroz školovanje. Oni su kroz analizu socijalnog podrijetla učenika i studenata, fokusirali na razinu utjecaja obrazovanja njihovih roditelja. Rezultati su pokazali kako su definitivno obrazovne ambicije učenika i njihova postignuća u školovanju povezana s uspjehom roditelja. Autori smatraju kako, iako su došli do stvarnih rezultata, u budućnosti treba uzeti više indikatora u obzir te smatraju da je kroz detaljnije istraživanje moguće i doći do identifikacije uzroka nejednakosti koje se razvijaju u obrazovanju. Vjeruju da je moguće ostvariti strategije za smanjenje nejednakosti unutar obrazovanja i omogućiti svakom pojedincu ostvarenje njihovog punog potencijala bez obzira iz koje sredine dolazili (Pavić, Vukelić, 2009, 53-70).

4. PROGRAM PRODUŽENOG BORAVKA I CJELODNEVNE NASTAVE

Pojam produženog boravka može se definirati na mnogo načina. Jedna od definicija određuje pojam kao organizaciju cjelodnevnog života i rada prema određenim pravilima. Definicija se usmjerava na ispunjavanje dodatnog vremena koje djeca u produženom boravku imaju. Mnoge zemlje imaju svoja tumačenja tog pojma. Neke zemlje produženi boravak nazivaju produženi dan, dok ga druge nazivaju cjelodnevnom školom. Naravno, postoji i hrvatsko tumačenje tog pojma. Eksperimentalna škola Jordanovac u Zagrebu je definirala čak dva značenja tj. pojma, a to su produženi boravak i cjelodnevni boravak (nastava). Oni rade razliku između ta dva pojma s obzirom kako se razlikuju u vremenu provođenja i načina na koji se rad provodi (Jugović i sur., 1967, 7-8).

Produženi boravak je namijenjen za učenike nižih razreda te se on provodi prije ili nakon redovne nastave. Djeca u programu izvršavaju svoje obveze, od pisanja domaćih radova do vježbanja školskih cjelina od tog i prijašnjih dana. Imaju osiguran obrok i prehranu te isplanirano vrijeme od strane učitelja (Doutlik, 2011, 427-430). Produženi boravak se može shvatiti i kao pružatelj usluga zbrinjavanja djece roditelja koji su zaposleni puno radno vrijeme i teže usklađuju poslovni život s obiteljskim. To je mjesto za djecu čiji roditelji smatraju da je program idealan za njihovo dijete jer pruža razne čimbenike poput samostalnog učenja, samostalnog pisanja zadaća, održavanja aktivne svakodnevne djeteta (Koraj, 1985,12-14).

Produženi boravak se u svijetu pojavljuje kao dvojan organizacijski oblik; pojavljuje se kao produženi boravak ali i kao škola internat. Internati su cijenjeni u Engleskoj, Francuskoj, Švicarskoj i Americi. No, osnovna kritika škola internata usmjerava se na njihovu visoku cijenu, zbog čega većina ljudi ipak bira program produženog boravka u školama (Jugović i sur., 1967, 20-21).

Produženi boravak, kao definirani obrazovni sustav, je koncipiran na način da se može smatrati kao i nastavkom na redovnu nastavu. Postoje organizirane grupe unutar samog programa produženog boravka. To se odnosi na stalne skupine unutar kojih se konstruiraju još dvije grupe (Puževski, 2002, 100-101):

- grupe djelomičnog produženog boravka;
- grupe povremenog produženog boravka.

Djelomični produženi boravak se odnosi na one učenike koji imaju različito mjesto prebivanja, tj. mjesto prebivanja iz drugih dijelova grada te im se u sklopu tog djelomičnog produženog boravka nudi boravak ujutro kada dolaze ranije u školu te kroz popodne kada idu kasnije radi prijevoza. Povremeni produženi boravak odnosi se na svu djecu koja su željna uključiti se izbornu tj. povremeno u sam program gdje im pomažu učitelji i kolege učenici. U skupinama stalnog karaktera stvaraju se još dvije podskupine koje su homogenog ili heterogenog oblika gdje se produženi boravak odvija svaki dan, od ponedjeljka do petka, te je koncipiran na način da se razredna nastava provodi u jednom dijelu dana a produženi boravak u drugom dijelu dana (Puževski, 2002, 102).

4.1. Razlozi uvođenja produženog boravka

Postoji niz razloga zašto se produženi boravak primjenjuje u školama koji se mogu kategorizirati u pedagoške, medicinske i socijalne. Dijete, iako većinu vremena u produženom boravku provede učeći i dovršavajući školski ili domaći rad, dobiva i komponentu odmora i slobodnog vremena. Produženi boravak također uvelike utječe i na formiranje djetetove osobnosti. Dodatni pedagoški aspekt produženog boravka je i suradnja s roditeljima i nastavnicima. Roditeljima se daje uvid u živote njihove djece dok provode vrijeme u programu produženog boravka. Potiče ih se na suradnju i pomaganje, kako svojoj djeci tako i nastavnicima i školi (Jugović i sur., 1967, 9-10). Idealni ishod situacije jest da škola postane organizirana i funkcionalna ustanova koja će nastaviti pružati svojim učenicima načine i mogućnosti da steknu dobro obrazovanje te da prožive svoje djetinjstvo. U produženom boravku se promiču vrijednosti i slobodnog vremena učenika, ne samo vrijeme učenja i pisanja (Puževski, 2002, 103).

Medicinski razlozi nastave produženog boravka povezani su s prezaposlenosti roditelja i nemogućnost djeteta da provodi vrijeme na svježem zraku i da se hrani zdravo. Distinktivna razlika između produženog boravka i redovne nastave u smislu medicinskih razloga jest ta što u redovnoj nastavi djeca provode sate i sate sjedeći u zatvorenim prostorima, bez većih pauza, bez konstantnog protoka svježeg zraka. U produženom boravku djeca imaju i vrijeme provedeno u prirodi, na zraku, izvan učionice i zatvorenih prostora. Stavlja se naglasak na odmor, tjelovježbu, igru. Osigurava im se redoviti obrok, redovita tjelovježba i važnost vlastite higijene (Jugović i sur., 1967, 10-11).

Socijalni razlozi se očituju većinski u važnosti socijaliziranja djeteta. Kada je dijete prepušteno samo sebi odsutnošću oba roditelja zbog zaposlenja, okreće se raznim smetnjama kao što su prevelika upotreba mobitela, Interneta ili televizije. Dijete se distancira od društva, od ljudi, od obitelji. U produženom boravku djetetu se pruža upravo socijalizirajući faktor. Pruža mu se društvo, mjesto za zabavu, razonodu ali i učenje. No, socijalni razlozi se očituju i u situacijama gdje pojedinci nemaju roditelje stabilnog financijskog stanja ili čiji su roditelji u situacijama odgoja djeteta pomalo i neodgovorni. Djeca radi takvog načina odgoja pate na socijalnoj razini te se suprotstavljaju kolegama, nastavnicima, rade probleme te imaju lošije ocjene. Produženi boravak u tom slučaju pomaže toj djeci da se prilagode i infiltriraju u svojevrsnu izgrađenu zajednicu djece koja na isti način izvršavaju svakodnevne zadatke, druže se i socijaliziraju, sklapaju prijateljstva i pronalaze vrijeme i za igru (Jugović i sur., 1967, 11-12).

Financiranje produženog boravka se odvija na dva načina, a to su financiranje sredstvima lokalnih jedinica lokalne samouprave te uplatama roditelja čija djeca su dio programa produženog boravka. Troškovi se odnose na troškove prehrane, troškove materijala tj. pribora i troškove za plaću i prava radnika u produženom boravku (Narodne novine, 2008). Osnovne probleme pri organizaciji programa produženog boravka predstavlja računanje rada po punim satima, a ne po školskim satima. Takvo računanje radnih sati dovodi do omalovažavanja posla i rada kod učitelja u programu produženog boravka. Također postoji mišljenje kako se učitelji u produženom boravku ne trebaju toliko dugo pripremati za nastavu kao učitelji u razrednoj nastavi.

4.2. Integracija produženog boravka

Postoji više faza razvoja samog principa nastave u produženom obliku. Prva faza se odvijala od 1956. do 1962. godine. U tom vremenskom periodu se odvijao tip produžene nastave za djecu „s ulice“, odnosno za djecu bez roditeljskog nadzora koja imaju loše ocjene u školi. Tim pothvatom se poticalo djecu da pišu domaću zadaću i rješavaju zadatke kako bi bolje naučili gradivo. Druga faza se odvijala od 1963. do 1967. godine. U toj fazi se program produženog boravka počeo odvijati u čak 24 osnovne škole u Hrvatskoj. Program nadalje pohađaju učenici s lošim ocjenama u nadi kako bi promijenili svoj način rada i učenja ali i ponašanja. Treća faza se odvijala u razdoblju od 1968. do 1972. godine koja je okarakterizirana velikom ekspanzijom samog programa produženog boravka. Produženi boravak biva organiziran u čak 160 osnovnih škola te i dalje raste. Sama kvaliteta rada se pospješuje kao i način učenja djece. Četvrta faza

se odvijala od 1973. do 1981. godine koja se obilježila stagnacijom širenja ovog tipa programa. No, bez obzira na stagnaciju, događale su se razne promjene u samoj organizaciji rada. Do tada je u program produženog boravka bilo uključeno 196 osnovnih škola. Peta i zadnja faza se odvijala od 1982. godine. Ta faza je nazivana i fazom iščekivanja. Sve na čemu je do tada rađeno mora biti testirano. Tek se u toj fazi može vidjeti hoće li zapravo program produženog boravka i cjelodnevne nastave biti uspješan (Koraj, 1985, 12-14).

Najavljeni pilot program produženog boravka i cjelodnevne nastave od strane ministra znanosti i obrazovanja Radovana Fuchs će ugledati svjetlo dana u rujnu, početkom školske godine 2023./2024. Eksperimentalni program kreće u svim razredima od prvog do osmog razreda osnovne škole gdje će djeca, osim redovne nastave, imati priliku iskusiti produženi boravak u školi na način da će pisati zadaću, imati osiguranu prehranu te sudjelovati u izvannastavnim aktivnostima (Jutarnji list, 2023).

4.3. Primjeri istraživanja o uspjehu tijekom osnovnoškolskog obrazovanja

Provedeno je istraživanje na temu povezanosti uspjeha u školi i količine tj. stupnja anksioznosti prisutne među učenicima koji su dio produženog boravka i cjelodnevne nastave u osnovnim školama. Skala koja mjeri anksioznost među djecom u dobi od 7 do 19 godina (RMCAS) je bila primijenjena na uzorku od 222 osnovnih škola, od prvog do četvrtog razreda. Većinski se fokusiralo na vrlo dobre i odlične učenike, tj. koliki je stupanj razlike u anksioznosti između ova dva tipa učenika. U istraživanje se krenulo s hipotezom kako među učenicima s vrlo dobrim uspjehom vlada veći stupanj anksioznosti nego među učenicima s odličnim uspjehom. To se pripisuje činjenici da su ti učenici više opterećivani sa svojim uspjehom, teškoćom u ostvarivanju svakidašnjih zadataka kao i svojevrsni problemi u učenju. Istraživanje je provedeno 2015./2016. školske godine. Iz rezultata je vidljivo kako postoji povećan stupanj anksioznosti među učenicima vrlo dobrog uspjeha nego kod učenika s odličnim uspjehom kod kojih je pobliže definirana anksioznost socijalnog tipa (Sakač i sur., 2017).

Drugo istraživanje je provedeno na temu uspješnosti osnovnih škola u Hrvatskoj te razlozima njihovih uspjeha. Ispitanici su bili učenici četvrtih i osmih razreda osnovnih škola iz 844 redovne osnovne škole. Smatra se kako na samu uspješnost škola i učenika utječu razni čimbenici te se nastavnici i njihov način rada definitivno svrstava u jedne od glavnih čimbenika. No, sama uspješnost se ne može ograničiti samo na jedan, najviše prihvatljiv

odgovor, tj. pripisati se samo jednom čimbeniku u moru čimbenika. Kroz prošlost se polagano odbacuju određene teorije uspješnosti te se istraživanja sve više fokusiraju na ono što u potpunosti kao cjelina djeluje na uspješnost škola, tj. na samu organizaciju i rad škola. Uzorak je uključivao sve redovne škole u Republici Hrvatskoj. Istraživači su se koristili ispitom kao strategijom ispitivanja, odnosno učenicima su dani ispiti iz različitih predmeta kako bi se izmjerila njihova individualna ali i grupna kompetentnost. Rezultati su pokazali kako se uspješnost škole može na bolji način objasniti na temelju pripadnika tj. učenika razredne nastave nego predmetne nastave. Pokazalo se kako veliki broj čimbenika zaista utječe na uspješnost škola. Nadalje, pokazalo se kako je veća stopa uspješnosti zabilježena kod većih škola nego kod manjih. Unatoč vjerovanjima ljudi kako su manje škole uspješnije jer pružaju učenicima drukčiji pristup u nastavi kao i roditeljima prisniji pristup s nastavnicima, u ovom su se istraživanju veće škole pokazale kao uspješnije (Burušić i sur., 2009).

5. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

5.1. Ciljevi istraživanja

Opći cilj istraživanja je bio istražiti socioekonomske aspekte produženog boravka i cjelodnevne nastave unutar osnovnih škola u gradu Splitu te odrediti najavljene promjene u školskom sustavu uslijed uvođenja pilot programa cjelodnevne škole.

Kroz postavljene posebne ciljeve istraživale su se i uloga i zadovoljstvo učitelja prilikom provedbe programa, socioekonomske značajke učenika uključenih u program kao i sama njegova realizacija i prilagodba mogućim promjenama u odnosu na načela suvremenog obrazovnog sustava.

U skladu s ciljevima, određeno je pet kategorija pitanja za intervju s učiteljima/cama:

6. Sociodemografske značajke
7. Uloga učitelja/ica u programu produžene nastave
8. Socioekonomske karakteristike učenika uključenih u program produžene nastave
9. Utjecaj programa produžene nastave na obrazovni uspjeh učenika
10. Mogućnosti promjene i adaptacije programa produženog boravka

Analizom sadržaja obuhvaćeno je sedam kategorija analize s navedenim ciljem analiziranja najavljenih promjena u školama.

1. Ključni akteri (roditelji, nastavnici, ministar)
2. Ton članka
3. Istaknute organizacijske promjene u školama
4. Izmjene u programu i kurikulumu
5. Povećanje plaća
6. Istaknute infrastrukturne promjene u školama
7. Komentari na portalima i/ili društvenim mrežama

5.2. Istraživačke metode

Istraživačke metode korištene u istraživanju su bile intervju i analiza sadržaja. Intervju kao kvalitativna istraživačka metoda je verbalna metoda prikupljanja podataka koja se očituje u

razgovoru između dvije ili više osoba. Smatra se i jednom od najprikladnijih metoda prikupljanja kvalitativnih podataka jer daje istraživaču uvid u razmišljanja, stavove, osjećaje i ponašanje sudionika tog intervjua. Intervju se sve više vidi kao postignuće između istraživača i sudionika koji je oblikovan kontekstom i situacijom u kojoj se nalaze. Istraživači, u ovoj situaciji, su definirani kao aktivni sudionici u interakciji; interakcija istraživač-sudionik. Istraživač pri intervjuiranju treba ostati pasivan kako ne bi imao nikakav utjecaj na sudionike, te mu je u cilju doći do odgovora koji mu trebaju. Intervju može biti strukturiran, polustrukturiran i nestrukturiran. U ovom istraživanju korišten je polustrukturirani intervju. On je otvorenijeg tipa, te bez obzira na već prije dogovorena pitanja daje sudionicima priliku da izraze svoje mišljenje i stavove na opširniji način. Ovaj tip intervjua također omogućuje i istraživačima stvaranje novih pitanja i ideja te povezivanja sa ostatkom već konstruiranih pitanja. Istraživač se ne vodi pitanjima u potpunosti, kao što je riječ u strukturiranim intervjuima već daje i sebi i sudioniku ipak malo slobode (Denzin i Lincoln, 2005, 711-717).

Intervju je sadržavao 25 pitanja od kojih je prvih osam bilo o sociodemografskim karakteristikama sudionika. Ostalih 17 je bilo otvorenog tipa te su pratila prethodno definirane kategorije.

Analiza sadržaja je istraživačka metoda koja seže daleko u prošlost. Najviše se veže uz društvene znanosti poput sociologije, psihologije, novinarstva i sl. Ona se definira kao objektivna, kvantitativna analiza poruka. Analiza sadržaja uključuje proces portretiranja stvari iz medija, analiza likova iz filmova, serija, tv reklama te se u suvremenim istraživanjima koristi na različite načine, pogotovo uz rast i razvoj tehnologije (Neuendorf, 2002, 1-2).

Analizom sadržaja uključeno je devet članaka te je kvantitativno i kvalitativno analizirano definiranih sedam kategorija.

5.3. Uzorak istraživanja

U gradu Splitu 19 je osnovnih škola s programom produženog boravka. Kontaktiranjem škola došli smo do nepotpunog podatka kako je u školama ukupno više od 77 zaposlenih u programu produženog boravka (vidi Tablicu 1). Sukladno tome, ali i provedbi intervjua tijekom ljetnih mjeseci i kolektivnih godišnjih odmora, uzorak je uključivao pet učitelja/ica iz pet različitih osnovnih škola u gradu Splitu.

Tablica 1. Broj zaposlenih učitelja/ica u programu produženog boravka u osnovnim školama u Splitu

Osnovna škola	Broj zaposlenih
1. Blatine- Škrabe	4
2. Bol	6
3. Brda	6
4. Dobri	5
5. Kamen- Šine	3
6. Kman- Kocunar	3
7. Lokve - Gripe	<i>bez odgovora</i>
8. Lučac	10
9. Manuš- Split	<i>bez odgovora</i>
10. Meje	3
11. Pojišan	8 (produženi)
12. Pujanke	2
13. Ravne njive - Neslanovac	10
14. Skalice	6
15. Spinut	6
16. Split 3	3
17. Sućidar	2
18. Visoka	<i>bez odgovora</i>
19. Žnjan- Pazdigrad	<i>bez odgovora</i>
UKUPNO	77

Intervjui su provedeni u razdoblju od lipnja do rujna 2023. godine metodom licem-u-lice. Sa sudionicima intervjuja je termin intervjuja dogovoren telefonski te im je istom prilikom poslan obrazac informiranog pristanka. Intervjui su snimani mobitelom te kasnije transkribirani. Transkripti intervjuja dostupni su u arhivi istraživačice i mentorice. Prilikom korištenja isječaka iz transkripata, svi podaci koji bi mogli otkriti identitet sudionika intervjuja prilagođeni su.

Uzorak analize sadržaja bili su internetski članci s najposjećenijih hrvatskih portala u 2023. Najposjećeniji portali su navedeni kao Index.hr, 24Sata, Dnevnik.hr, Jutarnji.hr i Tportal. Određeno je upravo ovih pet portala sukladno ljestvici Reutersovog izvješća o najposjećenijim portalima 2023. godine (Tportal, 2023). Vremenski okvir analiziranih članaka je od 1.siječnja 2023. godine do kraja kolovoza 2023. godine (vidi Tablicu 2). Ukupan broj analiziranih članaka je devet, što znači da oni svi govore o tematici pilot programa produženog boravka koji kreće od školske godine 2023./2024. U analizu nisu uključeni članci koji su pratili prvi dan početka nastave.

Tablica 2. *Popis portala i broj članaka o pilot programu produženog boravka*

Portal	Članci
1. Index.hr	2
2. 24 Sata	2
3. Dnevnik.hr	2
4. Jutarnji.hr	1
5. Tportal	2
<i>UKUPNO</i>	9

6. REZULTATI I RASPRAVA

6.1. Perspektiva učiteljica

Intervju je podijeljen u ukupno 5 tematskih cjelina:

1. Sociodemografske značajke
2. Uloga učitelja/ica u programu produžene nastave
3. Socioekonomske karakteristike učenika uključenih u program produžene nastave
4. Utjecaj programa produžene nastave na obrazovni uspjeh učenika
5. Mogućnosti promjene i adaptacije programa produženog boravka

Iako sociodemografske značajke sudionika intervjua nisu ključne, može se istaknuti kako je polustrukturiranim intervjuom obuhvaćeno ukupno pet žena, u dobi od 32 do 46 godina. Sve su sudionice rođene i žive u gradu Splitu, točnije na području grada Splita i Bajnica. Sve sudionice imaju završeno visokoškolsko obrazovanje, učiteljski smjer, te imaju dugogodišnje iskustvo u radu u školi općenito a i u programu produženog boravka. Sve sudionice su u braku, dvije nemaju djece dok ostale tri imaju jedno ili dvoje djece.

Sve sudionice su podijelile kako izgleda njihov radni dan u programu produženog boravka te kako su se snašle u njihovoj organizaciji; druga sudionica je učiteljica u jutarnjem dijelu te ističe kako joj „dan započinje u 07:30 sati, znači ja moram već bit u blagovaonici primit djecu. Djeca nam imaju doručak do 8 sati i nakon toga započinje redovna nastava. Znači, nastava kakva je u bilo kojoj redovnoj nastavi i nastava nam traje najkasnije do 11:45m a to sve ovisi o školi kako je organizirana. Nakon toga djeci dolazi popodnevna učiteljica kada mi izmjenjujemo informacije, ja njoj zadajem šta treba raditi poslijepodne u vidu domaćeg rada i nekakvih drugih aktivnosti. Nakon toga djeca odlaze na ručak. Druga učiteljica ih tada preuzima a ja dalje obavljam sve ostale poslove, administrativne šta trebam obaviti“ (S2). Sudionica koja radi u popodnevnoj smjeni nastave kaže kako je „u školi, znači od 11ipo' do 4ipo' popodne, znači punih pet sati sunčanih. Dan izgleda otprilike, znači kada dođemo u 11ipo' tada imamo ručak, znači, idem s učenicima na ručak. Nakon toga, ovisi ako je lijep dan izađemo vani na igralište i onda oni imaju slobodnu igru i igraju se nekih otprilike sat vremena. Nakon toga se vraćamo u učionicu, pišu domaći samostalno, ja im pregledavam ako ima neko pitanje naravno dođu do mene i pitaju, odgovorim im i tako dalje. I onda poslije toga, naravno neki napišu brže neki kraće pa ovi koji su brže gotovi dobiju nešto čitati, crtati i tako dalje da

ne ometaju drugu djecu. Kad sve završe onda imamo neke zajedničke aktivnosti. Nekad su to neke igre, neke likovne aktivnosti, neki ples uglavnom eto“ (S3).

Kod pripreme za rad s djecom u boravku ističe se kako se priprema događa „na tjednoj bazi, odvija se najčešće vikendom, znači napravi se jedna široka paleta planova odnosno zadanih aktivnosti. Prvo krećemo od odgojno- obrazovnih jedinica koje su zadane nastavnim planom i programom, a onda se one razrađuju. Koliko će se ona, satnica je zadana ali ja nekako dajem tu slobodu da pratim, znači, svoje učenike, osluškujem kojim tempom oni savladavaju gradivo tako da o tome ovisi hoće li se taj tjedni plan realizirati sto posto ili će se on možda prolongirati na sljedeći tjedan ... priprema za nastavu je uistinu zahtjevna i ona se radi na vikend bazi, ona se radi na dnevnoj bazi i ovaj, nekako se nastoji, obzirom da su tu učenici od osam, odnosno od več, a dođu i ranije, odnosno od osam do šesnaest sati, osam sati na dan sigurno neće biti suhoparna nastava, školske klupe, ploča, kreda i to je to“ (S1).

Nastava zahtijeva rad bar dvoje učitelja, jednog u jutarnjoj smjeni, drugog u popodnevnoj. Sve su se sudionice izjasnile kako imaju odličan odnos s kolegom/icom s kojom dijele razredno odjeljenje te sve ističu veliku važnost dobrog odnosa upravo radi djece:

S1 *„Učiteljica koja radi u popodnevnom dijelu, da, da, imamo jako dobru, jako dobru suradnju i to Vam je u stvari ključ svega, jer vi ste primjer učenicima. Učenici će osjetiti koliko je dobra komunikacija. Ne mora se bit' privatno dobra komunikacija jel' ali što se tiče poslovne komunikacije mora bit' na izrazitom nivou.“*

S2 *„Vrlo uspješno, dapače u produženom boravku je jako bitna suradnja između jutarnje i poslijepodnevne učiteljice. Jer da nema toga djeca vam to jako brzo osjete i oni naravno to počnu iskorištavati. Ja sa svojom učiteljicom stvarno imam fantastičan odnos (...“*

S3 *„Komunikacija je stvarno jako dobra ... evo sad će bit' treća godina da surađujemo malo ja ujutro malo ona ali super stvarno, sve se dogovaramo više-manje“*

S4 *„Pa, za sada, imam samo dobra iskustva. Kolegica je godinu ipo' dana radila samnom, pa je išla na porodiljni, pa je došla druga tako da zaista sam zadovoljna i mislim da je to ključna stavka da razred može funkcionirati“*

S5 *„Da, super surađujemo.“*

No, učiteljice su se susretale i s izazovima tijekom svog rada u boravku, neki su malo zahtjevnije prirode kao *„recimo mi bio izazov baš u ovoj generaciji, to što sam znala da će doć' učenici sa određenim teškoćama, pogotovo ako možda još nisu definirane, ono postoje, vidimo ih ali ne možemo ih dokučiti. I onda je, ovaj, uvik' je taj, to pitanje ostaje kako će se moći, koliko će se moći i dokle će se moći. Mislim, na primjer, dokad će se moći pratiti redovna*

nastava bez asistenta bilo da je vezano za intelektualne probleme, socijalne probleme i to je recimo, mogu reć' da se nisam s nekim težim izazovima susrela, najčešće su to bili ili intelektualne prirode ili socijalne prirode“ (S1), te malo jednostavniji ili „lakši“ izazovi „bude izazov najviše na tom slobodnom vremenu kada učenici, ne znan, dječaci često igraju nogomet ili nešto pa se potuku ili nešto pa ono tu treba intervenirat malo s njima“ (S3), ili pak nemogućnost usklađivanja vremena i kurikuluma „Vrijeme, vrijeme. Obradit gradivo, posvetit se i u emocionalnom i psihološkom, znači u svim komponentama ne samo u obradi gradiva. Nedostatak vremena za sve to“ (S4).

Pitanjima o socioekonomskim karakteristikama učenika uključenih u program produženog boravka dobio se uvid u razloge uključivanja djece u ovaj program. Učiteljice s jedne strane ističu primarno nužnost roditelja radi cjelodnevnog zaposlenja:

S1 „Prvi razlog, kreće se upravo zaposlenost oba roditelja. E, to Vam je prvi razlog od kojeg kreće“

S3 „Najviše radi zaokupljenosti roditelja, kad su oba roditelja zaposlena i nema im ko' čuvat djecu ono nemaju bake i djedove vjerojatno ili nešto i onda žele da djeca to sve naprave dok su u školi, dok su oni na poslu tako da kasnije se mogu ono više valjda družiti s njima ili nešto“

Na drugo mjesto smještaju obiteljske probleme koji se odražavaju na živote djece:

S4 „ (...) sve je veći broj rastava i onda ima velik broj samohranih roditelja koji baš zbog toga ne uspijevaju se drugačije organizirati i velika je potreba za produženim boravkom.“

S1 „disfunkcionalne obitelji ili ako su obitelji gdje učenik živi sam s jednim roditeljem pa isto tako nema opet netko da dijete ne bude samo (...)“

Jedna sudionica ističe i nezainteresiranost roditelja za dječje obveze „treći razlog po meni je, već bi ga u zadnje vrijeme navela među prvima da se roditelji ne žele baš baviti djecom, odnosno njima je super poslat dijete od 8 do 4 sata zato što osim redovne nastave, dijete napravi i domaći rad i sve. Neke aktivnosti će napraviti u školi i tako da su oni s tim dijelom zadovoljni, a to, to je problem u stvari zato što svako dijete jednostavno nije za produženi boravak i zato što jednostavno učenici ne rade svi jednakom brzinom i ne uče svi jednakom brzinom i nekome jednostavno dovoljno, u prvom i drugom redu, dovoljno to učenje u školi a nekima ipak treba puno više. A oni misle, roditelji su mišljenja da će sve ipak napraviti u školi i da će svi imat' pet, a to baš tako ne ide“ (S1).

Program produženog boravka teži biti dostupan svima na korištenje, te se učiteljice slažu s tom namjerom:

S5 „ Ali mislim da nije nedostupno, jedino što recimo, nemaju svi pravo, ni mogućnost na produženi boravak, na primjer nekad bi znalo se, bar sam čula, dogoditi da iz drugih škola koje nemaju produžene boravke pitaju mogu li doći tu, kod nas...“

S3 „Pa je, je. Dostupan je svima. Većinom grad ako živiš u Splitu to sufinancira“

S obzirom da djeca provode veliki dio svojeg vremena u programu, on definitivno ostavlja traga na djeci, njihovom napretku u izvršavanju zadataka, samostalnošću pri pisanju zadaća i na samom obrazovnom uspjehu. Učiteljice ističu pozitivne strane programa:

S1 „ (...) pozitivno mi je to da je njima to nekakav nastavak vrtića, znači nema tipične nastave i onda Vam je, kad je dijete u školi, po školskim satima znači 4 ili 5 školskih sati onda su ta djeca nekako ustrojenija, ja znam po svom sinu. Znači jedno je red, rad i disciplina, a kad Vam je dijete tu od 8 do 4, 16 popodne nemoguće ga je držati non stop i dijete Vam ima tu opušteniju liniju i ja mislim da je to dobro. Dijete je dosta opuštenije i ima se dosta prostora za nadoknadu, ka' ono malo ti se neda, nisi u momentu, pa ćeš malo stat jer tu imaš tog prostora jer ćeš, znaš da imaš vremena i popodne stići, ima se dosta dobra podrška prema učitelju uvijek, koji ti pomaže kad god jel', dobit ćeš odgovor, dijete provodi vrijeme s vršnjacima, djeca su osam sati bez tehnike, znači tehnike mislim na mobitele na igrice, to mi je jako pozitivno jer kad čujem svoje roditelje koji kažu da, recimo im je teško da dijete nemogu skinuti s mobitela ja se ono začudim kao nemogu zamisliti jer znam ujutro kad ih vidim, nikad nebi rekla da su ovisni jel' o mobitelu i drugim igrama“

S3 „Pa smatram da pozitivno utječe na njihov cijelu organizaciju prvenstveno jer evo imaju to i vrijeme slobodno i zajedno se, zajednički se družu. Naravno da tada ako su predugo skupa može doći i do nekih konflikata al' dobro sve je to dio odrastanja“

S5 „Pa ja bi rekla da pozitivno utječe. Mislim, dobro, radila sam u tome pa sad da kažem negativno utječe ali računam da oni učenici koji su u produženom boravku više vremena provedu zajedno i djeluju mi nekako povezaniji nego oni koji nisu (...) mislim da je to pozitivno utjecalo na njih utoliko što su radili neke stvari koje možda inače ne bi radili, primjerice mi smo radili programiranje, plesali smo zumbu i slično što inače nije baš da se u školi može tek tako raditi. Ne znam bi li se oni sami u takvo nešto upustili. Dečki vjerojatno ne bi plesali zumbu, možda neke cure ne bi išle na programiranje jer ne bi im bilo zanimljivo tako da su razvijali razne vještine koje možda inače ne bi, ne bi razvijali i mislim da im svakako bilo dobro i te njihove, ti njihovi među vršnjački odnosi, naučiti se nositi nekako s problemima i situacijama, pa kad su frustrirani, kad je već 3 sata, svi su umorni, cijeli dan su u školi pa koncentracija pada, pa dođe do sukoba i tako, kako se iskontrolirati slično. Nije to uvijek uspješno, ali mislim da pozitivno, generalno, utječe na njih.“

S druge strane, ističe se i negativna strana produženog boravka „ (...) mislim nije toliko dobar. Ja prva svoje dijete nikad ne bi upisala u produženi boravak upravo zbog toga što se stoji do 17 sati. Znači, produženi boravak je koncipiran na način da je redovna nastava ujutro i onda

oni poslijepodne pišu domaću zadaću. I na tome staje priča. Znači, nema dodatnog učenja. Ono dijete koje je kapacitet, koje može ono će bez problema savladati program. međutim djetetu kojem je potrebna pomoć ono mora raditi i kod kuće. Vrlo je teško ta dijete, pogotovo za prvša koji ima sedam godina da on održi svoju koncentraciju do 17 sati i onda poslijepodne mora dodatno raditi (...) tako da cijeli taj program produžene nastave, ja uvijek kažem to je nužno zlo za onoga ko' treba ić', ko' god ne treba ić' ja ga ne bi upisala“ (S2).

No, bez obzira dijelile mišljenja oko utjecaja programa koji ima na učenike ili ne, sve su istaknule kako on zasigurno pomaže učenicima pri izvršavanju svojih zadataka, pisanju zadaće i na kraju u samom obrazovnom uspjehu „*napreduju na svim razinama. Kažem Vam i školski i društveno tako da smatram da da. Čak i ovi koji su nekako sporiji oni se s vremenom nekako i ubrzaju i tako“ (S3), „to Vam se najviše vidi na samom kraju školske godine kada se pišu nekakvi završni testovi ili kad se dođe do nekakvih testiranja čitanja“ (S2), „znate šta, u pravilu se mora, trebalo bi. Da definiramo boravak on nije obavezan ali ako si u boravku obaveze svoje moraš izvršiti“ (S1).*

Kroz zadnji set pitanja tražilo se od učiteljica da daju svoj iskreni sud o programu, vlastito mišljenje, primjedbe, pohvale, aspekte koje bi promijenile ili unaprijedile te su one rekly:

S1 „*Što se tiče programa, meni bi bilo super da mogu odrediti da program, popodnevni program ne bude jednak za sve učenike jer uistinu postoje učenici koji su sporiji, postoje učenici koji imaju drugačije interese i postoje učenici kojima jednostavno tolika količina nije potrebna. Eto to bi bilo super kad bi se taj popodnevni dio mogao malo, ovaj, korigirati i dosta je vezan za jutarnji dio u smislu obrazovnog dijela. Možda bi bilo bolje da je malo lakši. Taj boravak je još uvijek siva zona i svaki put na seminaru kažu kao možete vi, napravite po svome ali opet vi pokušate se držat' neke forme u radu.“*

S2 „*Pa jedina mana je što mi ne možemo dobro organizirati dodatnu i dopunsku nastavu zbog organizacije. Jer dodatna i dopunska nastava vam se uvijek organizira nakon redovne nastave. Međutim oni u tom trenutku imaju ručak, imaju slobodno vrijeme i oni to ne mogu odraditi. Onda mi tu dodatnu i dopunsku nastavu moramo ubacivati tijekom rada redovne nastave i na taj način kombinirati.“*

S3 „*Pa mislim, ne znam baš, ne znam stvarno šta bi se moglo drugačije napraviti. Trenutno mi ništa ne pada na pamet.“*

S4 „*Prvo šta mi teško možemo utjecati a to je stav roditelja prema produženom boravku i kolegici koja je u poslijepodnevnoj nastavi zato što oni to gledaju kao da je to teta za čuvanje i nekako pristupaju s nekom manje, manje poštovanja i to je nešto što mi zaista nije drago. Produženi boravak bi voljela da ostane oblik nastave koji je na izbor jer zaista nisu sva djeca u mogućnosti toliko dugo boraviti*

u školi jer djeca s poteškoćama tipa ADHD ili u bilo kojem smislu drugom, njima je zaista teško pratiti i raditi ovoliko dugo i mislim da bi zaista bilo dobro kad bi ovakav način nastave bio na izbor roditelja. A sad šta se tiče unaprjeđenja još, to je sve individualno upravo koliko osoba želi, može, ima sposobnosti, mogućnosti unutar škole za raditi tako da evo na primjer šta se tiče naše škole mi bi voljeli na primjer da imamo zaista jedan prostor koji baš boravak predviđen za boravak da djeca mogu slobodno vrijeme tu više provoditi dok je na primjer ružno vrijeme i ne mogu izaći vani i ne samo naša škola...“

S5 *„Meni nije ni okej da pošaljem tjedni plan kolegici, pa, kad sam ja bila ujutro što će ona, što ću ja raditi pa da ona po tome radi, meni je bilo bolje to da smo sjele zajedno i dogovorile aktivnosti, da i ona ima tu slobodu da odredi što bi radila al' evo ovako je nekakva praksa da se šalje taj tjedni plan pa da popodneva određuje sama za sebe. Jako mi je smetalo što u principu jutarnja kolegica određuje domaći rad i to opet da je dogovor bi bilo drugačije jer nekad mi bude puno tog domaćeg, voljela bi to stić' sve napisati a ja sam planirala još neke aktivnosti za djecu, opet kad imaš neko normalnog s kim radiš, to se sve da riješiti i srediti, ali ima ih još i gdje nisu baš odnosi kako treba. Tako da nekako najviše taj segment. I roditelji kad im ne daješ ocijene onda toliko ozbiljno ne shvaćaju, evo primjerice imala sam primanja, pa nisu meni svi roditelji došli na primanja u cijeloj godini, mislim hvatala bi ja njih oko djecu, pa bi razgovarali, pričali ali nije isto“*

Možemo zaključiti kako je program produženog boravka dostupan svima s obzirom kako ga prati lokalno i državno subvencioniranje. Prioritet upisa ne određuju socioekonomske karakteristike roditelja djece. Učiteljice smatraju kako postoji velik dio roditelja koji nemaju drugog izbora nego uključiti djecu u produženi boravak, no postoji i onih koji mogu birati te ipak odluče uključiti svoju djecu u program, ponajviše, prema njihovom mišljenju, zbog nezainteresiranosti za nastavni proces djece. U svakom slučaju, program produženog boravka uglavnom ističu kao program koji zasigurno pomaže djeci u rastu i razvoju, druženju s vršnjacima, izvršavanju obaveza na vrijeme. Učitelji su dominantno zadovoljne svojom ulogom u provedbi programa, no ističu problem društvenog položaja svoje profesije koja se sve manje cijeni te prihvaća kao autoritet u razvoju djece.

6.2. Internetski članci o pilot programu cjelodnevnih škola

Analiza sadržaja obuhvaćala je pet najčitanijih internetskih portala te je uključivala Index.hr, 24sata, Dnevnik.hr, Jutarnji.hr i Tportal. Na ovim portalima pronađeno je ukupno devet članaka te je sukladno postavljenim kategorijama provedena kvantitativna i kvalitativna analiza

sadržaja članaka. Analizirano je sedam kategorija koje su se odnosile na glavne čimbenike pilot programa produženog boravka za nadolazeću školsku godinu (vidi Tablicu 3).

Tablica 3. Analizirane kategorije i broj članaka u kojim se pojavljuju

Kategorija	Broj članaka
1. Ključni akteri (roditelji, nastavnici, ministar)	9
2. Ton članka (afirmativan/negativan)	<i>većinom negativan</i>
3. Istaknute organizacijske promjene u školama	4
4. Izmjene u programu i kurikulumu	5
5. Povećanje plaća	7
6. Istaknute infrastrukturne promjene u školama	6
7. Komentari na portalima i/ili društvenim mrežama	9 (<i>većinom negativni</i>)

Prva analizirana kategorija su ključni akteri; ona se odnosi na aktere poput ministra, nastavnika i roditelja. Prva kategorija je zastupljena u svih devet članaka kroz komentare učitelja ili roditelja i ministra znanosti i obrazovanja. Ministar iznosi kako pozitivne stavove prema programu te promovira provedbu u svim školama. Također, najavljuje povećanja plaća, donacije školama kako bi se mogle preurediti, proširiti i prilagoditi rastućim potrebama djece. Programom se povećava se fokus na predmete kao što su hrvatski, matematika, priroda, otvaraju se nova radna mjesta, olakšava se učiteljima rad. S druge strane, većina učitelja i roditelja kritizira najavljeni eksperimentalni program. Ističu kako program nije dobar za djecu te iskazuju negodovanje oko upisa djece u program. Smatraju kako će se program nametnuti dodatno opterećenje i učiteljima i djeci koja moraju provoditi u školama veliku većinu dana.

Sljedeća kategorija je ton članka; pokušalo se odrediti je li članak pozitivnog ili negativnog tona, odnosno kakva se slika o programu stvara u javnosti medijskim izvještavanjima o istom. Ton u člancima je većinom negativan s obzirom kako se roditelji i učitelji žale na uvođenje programa u škole. Bez obzira što ministar uglavnom osvjetljava sve pozitivne strane programa, roditelji i učitelji otvoreno iznose svoje razloge zašto misle da program negativno utječe na djecu. Javnost prije vjeruje i reagira na komentare učitelja koji iz prve ruke znaju kako je to raditi i boraviti u programu, te roditelja koji se žale na program.

Istaknute organizacijske promjene je treća kategorija članaka. Ona je zastupljena u ukupno četiri analizirana članka. Istaknute organizacijske promjene su rad u jednoj smjeni, zapošljavanje novih zaposlenika i na promjene satnice. Pravilo je da škole koje prihvate i

uključuje se u program produženog boravka moraju raditi u jutarnjoj smjeni. Također povećanjem satnica predmeta matematike, hrvatskog i prirode nastoji se zaposliti još par učitelja kako bi se rad ravnopravno rasporedio. To se odnosi i na tjelesni tj. zapošljavanje diplomiranih kineziologa u razrednu nastavu. Članci ističu i kako se satnice neće puno povećavati osim u navedenim predmetima matematike, hrvatskog i prirode.

Četvrta kategorija izmjene u programu i kurikulumu se ističe u pet članaka. Ona najavljuje razdvajanje predmeta u dva što se odnosi na Prirodoslovlje te *Društvo i zajednica* umjesto prirode i društva (odnosno prirode, zemljopisa i povijesti u petom), *Informacijske i digitalne kompetencije* (IDK) umjesto informatike, *Svijet i ja* za djecu koja ne idu na vjeronauk te *Praktične vještine* (samo za „prvašiće“). Također, spominje se i povećanje satnice predmetima kao što su hrvatski, matematika, a smanjenje satnice predmetu informatike te mala zastupljenost predmeta engleskog jezika. Kroz gotovo sve članke (7) se spominje i povećanje plaća nastavnog i nenastavnog osoblja ukoliko škole uđu u eksperimentalni program produženog boravka. To se prvenstveno odnosi na povećanje plaća ravnateljima u iznosu od 25%, a kasnije i povećanje učiteljima kojima se povećava i satnica.

Ulazak u program zahtijeva i određene infrastrukturne promjene u školama. Stoga se šesta analizirana kategorija odnosi na nadogradnju nekih škola u smislu povećanja učionica kako bi se nastava mogla održavati u jednoj smjeni. Ova se kategorija spominje u šest članaka gdje se ističe kako će se školama koje uđu u program nuditi određena svota novca za sve infrastrukturne i organizacijske promjene. Spominje se i izgradnja kuhinja i blagovaonica. Djeca u produženom boravku moraju imati na raspolaganju mjesto gdje će blagovati, mjesto gdje će se sva hrana pripremati, stručne ljude koji će se brinuti da hrana bude spremna i sl. Ministar Fuchs iznosi kako se nude sredstva za ostvarenje tih ciljeva kako bi što veći broj škola mogao pristupiti programu bez ikakvih problema.

Posljednja analizirana kategorija se odnosila na komentare. Napisani komentari uglavnom su iz perspektive roditelja djece koja su upisana u osnovne škole diljem Hrvatske. Oni ističu svoje neslaganje s uključanjem svoje djece ali i škola općenito u program produženog boravka. "*Ne želim dijete prepustiti sustavu da ga uništi. S druge strane, ne želim nastavnicima dodatno opterećenje posla za bijedu za koju rade*", jedan je od komentara (Dnevnik.hr, 2023).

Neki roditelji su stručne osobe u određenim poljima te daju komentar iz svoje perspektive kao npr. psihologa, učitelja itd. te su i ti komentari uglavnom negativne prirode „*Kao otac 4 djece i prof. psihologije ovaj prijedlog smatram skandalozno lošim- djeca i tako previše vremena*

provode u školi; (...) ovo je slabo argumentirano nametanje strukture odozgo koja kažnjava djecu/roditelje koji se trude u okviru postojećeg sustava, za koje kao prof. psiholog smatram da će negativno djelovati i na ishode učenja kod djece koja postižu izvrsne rezultate i na psihičko zdravlje djece.“ (Zec, G., Index.hr, 2023).

Iz analiziranih članaka možemo zaključiti kako su se najave uvođenja eksperimentalnog programa cjelodnevne škole usmjerile na poboljšanje standarda škola, na poboljšanje radnog mjesta učitelja i ravnatelja, povećanje plaća, izgradnju i nadogradnju infrastrukture, poticanje roditelja na upis djece u program. Najavljene promjene imaju za cilj poboljšanja kvalitete obrazovanja i te usklađivanja vremena provedenog u učenju, druženju te dodatnim socijalizirajućim aktivnostima.

Početak školske godine 2023./2024. je program produženog boravka i cjelodnevne nastave pokrenut u 64 škole. Cilj je da do 2027./2028. godine projekt bude spreman za uključivanje u sve škole. U cilju je također i jedno smjenski rad, nadogradnja i gradnja škola. ministar Fuchs najavljuje ulaganja u visini od 1,5 milijardi eura (Moj portal, 2023).

7. ZAKLJUČAK

Suvremeno društvo je društvo konstantnih promjena. Ono je dinamično, uvijek se transformira i raste. Obrazovanje, kao ključni dio svakog društva, prolazi kroz rast i razvoj te pokušava odgovoriti na zahtjeve današnjice. Škole i njihov način rada pokušavaju pratiti te zahtjeve. Kao jedan od odgovora na izazove vremena, pokreće se program produženog boravka u školama, prvenstveno kao odgovor na zahtjeve zaposlenih roditelja, užurbanog života i promjenjivih radnih uvjeta. Program se organizira u sklopu škole te je danas dostupan svima. Kroz istraživanje korištenjem polustrukturiranog intervjua i analize sadržaja, analizirao se je opći stav učitelja i javnosti o samom programu.

Istraživanje je ukazalo kako je organizacija i provedba programa podložna brojnim izazovima. U programu uvijek rade po dvije učiteljice koje, uz kvalitetnu suradnju, uspijevaju izvršiti sve svoje obaveze. Ipak, ističu kako se susretnu s nekim izazovima poput nedostatka vremena, ponekih nesuglasica između djece, nedostatka koncentracije, nejednakostima među djecom itd. Što se tiče razloga za uključivanje djece u program, učiteljice ističu kako je na prvom mjestu prezaposlenost roditelja, tek onda financijska mogućnost upisa ali i nezainteresiranost roditelja za pomoć djetetu oko obavljanja školskih obveza. Program je dostupan svima uz sufinanciranje Grada, no dominantno ga upisuju djeca čiji ga roditelji mogu financijski priuštiti. Program zasigurno utječe na djecu pri čemu neke učiteljice smatraju da je utjecaj pozitivan, dok neke ističu kako svi učenici nisu isti, te ne mogu pratiti i raditi po programu kao i svi ostali pa im stoga program ostavlja negativne posljedice. Učiteljice smatraju kako ima mjesta za napredak programa. Najveća zamjerka učiteljica odnosi se na perspektivu roditelja o njihovoj društvenoj ulozi, težnja da ih se ozbiljnije shvati, kao ravnopravne odgojitelje koji čine sve što im je u moći kako bi program zaista bio jedno dobro i sigurno mjesto.

Analiza sadržaja članaka o najavljenom pilot programu je istaknula sve dobrobiti uključivanja škola u program. To se odnosi na promjenu infrastrukture (nadogradnja i preuređenje škola), povećanje plaća učiteljima i ravnateljima, dobivanje novih predmeta, fokusiranje na rad i razvoj djece. No, bez obzira na istaknute promjene, roditelji i učitelji prisutni u medijima se ne slažu s idejom uvođenja programa produženog boravka u osnovne škole te smatraju kako on neće omogućiti djeci adekvatne obrazovne ishode.

Kroz teorijski dio o socioekonomskim aspektima u obrazovanju iznesene su činjenice o utjecaju socioekonomskog statusa na obrazovne mogućnosti pojedinaca tj. kako

socioekonomski status u društvu stvara obrazovne nejednakosti. No, današnje društvo smatra kako ne postoji mjesta za obrazovne nejednakosti te pruža svim pojedincima istu šansu, istu „startnu“ poziciju. Ono vrednuje pojedince prema statusu ostvarenog obrazovanja dok zanemaruje socioekonomske aspekte. Programom produženog boravka i cjelodnevne nastave nastoji se ponuditi učenicima jednaki početak, iste uvjete obrazovanja, proširenje njihovih znanja i vještine. Upravo se utjecaj socioekonomskih razlika među roditeljima, s obzirom kako se program plaća, pokušava umanjiti uvođenjem besplatnog sustava cjelodnevne nastave u što više škola u Hrvatskoj. Najavljeni eksperimentalni program težio bi unaprijediti ne samo obrazovne ishode učenika, već i infrastrukturu i organizaciju škola. Kroz uvođenje rada u jednoj smjeni, izgradnju dvorana, kuhinja, blagovaonica i nadogradnji postojećih, program bi trebao biti implementiran u svakoj osnovnoj školi u državi do 2027. godine.

Rezultati istraživanja upućuju kako su do sada financijske mogućnosti roditelja ipak predstavljale osnovni kriterij za upis djece u program produženog boravaka. No, uvođenjem ovog programa u sve škole ovaj bi se indikator obrazovnih nejednakosti trebao svesti na minimum te bi se na taj način omogućilo svoj djeci i svim roditeljima jednaki pristup dodatnim obrazovnim oblicima i sadržajima.

LITERATURA

1. Bouillet, D., Brajković, S. (2022). Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te rano i osnovnoškolsko obrazovanje, u Farnell, T. (ur.). *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.
2. Broer, M., Bai, Y., Fonseca, F. (2019). Socioeconomic Inequality and Educational Outcomes- Evidence from Twenty Years of TIMSS. *A series of In- depth Analyses Based on Data of the International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)*, 5: 1-14.
3. Burušić, J., Babarović, T., Šakić, M. (2009). *Odrednice uspješnosti osnovnih škola u Republici Hrvatskoj: rezultati empirijske provjere*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
4. Cifrić, I. (2018). *Društveni kontekst obrazovanja*. Bjelovar: Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u HAZU.
5. Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research: Third Edition*. London, Thousand Oaks: SAGE Publications.
6. Doutlik, K. (2011). Čimbenici zadovoljstva i nezadovoljstva učitelja radom u produženom boravku. *Školski vjesnik*, 60 (4): 427-433.
7. Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
8. Goja, J. (1998). *Tranzicijski problemi teorije obrazovanja: funkcionalna i konfliktna perspektiva*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
9. Gregurović, M., Kuti, S. (2009). Učinak socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće učenika: Primjer PISA istraživanja, Hrvatska 2006. *Institut za migracije i narodnosti, Zagreb: Hrvatska*; 17 (2): 179-196.
10. Haralambos, M., Holborn, M. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive*. Zagreb: Golden Marketing.
11. Jugović, B., Puževski, V., Marčinko, Đ. (1967). *Produženi boravak učenika u osnovnoj školi*, Zagreb: Školska knjiga.
12. Koraj, Z. (1985). *Integracija nastave i učenja u cjelodnevnom boravku*, Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske.
13. Lasić, K. (2018). Individualni rad kao pedagoška inovacija u nastavi. *Educa, Časopis za obrazovanje, nauku i kulturu*, 11 (11): 93-101.
14. Matković, T. (2010). Obrazovanje, nejednakosti i socijalna mobilnost u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 19 (4-5): 643-667.
15. Narodne novine (2008). *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*. NN 63/2008
16. Neuendorf, K.A. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. London: Thousand Oaks, SAGE Publications.
17. Pavić, Ž., Vukelić, K. (2009). Socijalno podrijetlo i obrazovne nejednakosti: istraživanje na primjeru osječkih studenata i srednjoškolaca. *Revija za sociologiju*, 40 (39): 53-70.
18. Puževski, V. (2002). *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
19. Saifi, S., Mehmood, T. (2011). Effects of Socioeconomic Status on Students Achievement, *International Journal of Social Sciences and Education*, 1: 119-121.

20. Sakač, M., Marić, M., Lipovac, V. (2017). School Achievement and Anxiety among Students Who Attend Extended and After School Day Care. *Croatian Journal of Education*, 19: 1297-1324.
21. Šundalić, A. (2012). Između društva rada i društva znanja. *Media, culture and public relations*, 2: 120-130.
22. Šuran, F. (2016). *Uvod u sociologiju i sociologiju obrazovanja*. Pula: Priručnik za studente fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti sveučilišta „Juraj Dobrila“.
23. Žiljak, T. (2013). Dvije faze obrazovne politike u Hrvatskoj nakon 1990. godine. *Andragoški glasnik*, 17 (1): 7-25.

Internet izvori

1. 24 Sata (2023). *Ravnatelji zadovoljni, roditelji ljuti oko cjelodnevne nastave: nema uvjeta nisu nas ni pitali*. Dostupno na: <https://www.24sata.hr/news/ravnatelji-zadovoljni-roditelji-ljuti-oko-cjelodnevne-nastave-nema-uvjeta-nisu-nas-ni-pitali-912318> (pristupljeno 17.8.2023).
2. 24 Sata (2023). *Roditelji su protiv cjelodnevne nastave, a u Osijeku se javila tek jedna osnovna škola*. Dostupno na: <https://www.24sata.hr/news/roditelji-su-protiv-cjelodnevne-nastave-a-u-osijeku-se-dosad-javila-tek-jedna-osnovna-skola-906156> (pristupljeno 17.8.2023).
3. 24 Sata (2023). *Cjelodnevna nastava počinje u ponedjeljak u 64 škole: Zadaće u školi, jedna smjena, tri obroka*. Dostupno na: <https://www.24sata.hr/news/cjelodnevna-nastava-pocinje-u-ponedjeljak-u-64-skole-zadace-u-skoli-jedna-smjena-3-obroka-930776> (pristupljeno 5.9.2023.).
4. Dnevnik.hr (2023). *Bura zbog uvođenja cjelodnevne nastave: „Ne želim dijete prepustiti sustavu“*. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/burne-rasprave-zbog-cjelodnevne-nastave-ne-zelim-dijete-prepustiti-sustavu-da-ga-unisti---775045.html> (pristupljeno 17.8.2023).
5. Dnevnik.hr (2023). *Žustra rasprava o cjelodnevnoj nastavi, ministar poručuje: „Djeca nisu u školi od 8 sati ujutro do 5 ili 6 popodne“*. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/sto-ce-bit-i-s-cjelodnevnom-nastavom---775459.html> (pristupljeno 17.8.2023).
6. Index.hr (2023). *Koji su plusevi i minusi cjelodnevne škole? Evo što kažu učiteljice i ravnateljice*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/koji-su-plusevi-i-minusi-cjelodnevne-skole-evo-sto-kazu-uciteljice-i-ravnateljice/2449072.aspx> (pristupljeno 17.8.2023).
7. Index.hr (2023). *Kreće cjelodnevna škola. Fuchs u intervjuu sve detaljno objasnio*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/fuchs-u-intervjuu-objasnio-sve-detalje-cjelodnevne-skole/2454324.aspx> (pristupljeno 17.8.2023).
8. Jutarnji list (2023). *U 50 škola uvodi se šest novih predmeta, neće biti zadaće, učiteljima i 108 tisuća kuna više*. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/u-50-skola-uvodi-se-sest-novih-predmeta-nece-bit-i-zadace-uciteljima-i-108-tisuca-kuna-vise-15318250> (pristupljeno 17.8.2023).
9. Moj portal (2023). *Kreće pilot projekt u 50 škola: „Neće biti zadaće, učiteljima veće plaće“*. Dostupno na: <https://www.mojportal.hr/aktualno/cjelodnevna-nastava-krece-pilot-projekt-u-50-skola-nece-bit-i-zadace-uciteljima-vece-place/> (pristupljeno 5.9.2023).

10. Tportal (2023). *Ministar Fuchs o cjelodnevnoj nastavi: učitelji će raditi 18 minuta dulje*. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ministar-fuchs-o-cjelodnevnoj-nastavi-ucitelji-ce-raditi-18-minuta-dulje-foto-20230430> (pristupljeno 17.8.2023).
11. Tportal (2023). *Osnovne škole pripremaju se za tektonsku promjenu, transformirat će se životi učitelja, učenika i njihovih obitelji. A što o tom misle ravnatelji?* Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/osnovne-skole-pripremaju-se-za-tektonsku-promjenu-transformirat-ce-se-zivoti-ucitelja-ucenika-i-njihovih-obitelji-a-sto-o-tome-misle-ravnatelji-foto-20230228/print> (pristupljeno: 17.8.2023).
12. Tportal (2023). *Reutersovo izvješće 2023. Tportal i dalje među vodećim hrvatskim portalima*. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/tportal-i-dalje-medu-vodecim-hrvatskim-portalima-20230614> (pristupljeno 17.8.2023.).

PRILOZI
PROTOKOL INTERVJUA

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za sociologiju

Split, _____ 2023.

Poštovani/a,

molimo Vas za sudjelovanje u istraživanju studentice Ilijane Ribičić koje se provodi u svrhu pisanja završnog rada na preddiplomskom studiju Sociologije Filozofskog fakulteta u Splitu čija je mentorica prof. dr. sc. Renata Relja.

Cilj istraživanja jest istražiti socioekonomske aspekte produženog boravka i cjelodnevne nastave unutar osnovnih škola u gradu Splitu kao i ulogu i zadovoljstvo učitelja prilikom provedbe programa. Istražit će se i socioekonomske značajke učenika uključenih u program kao i sama njegova realizacija i prilagodba mogućim promjenama u odnosu na načela suvremenog obrazovnog sustava.

Intervju će biti sniman diktafonom, te kasnije u svrhu analize i interpretacije podataka transkribiran. Vaš identitet bit će poznat isključivo istraživačici, nigdje neće biti zabilježen, te će ostati u potpunosti zaštićen i pohranjen u privatnoj arhivi prilikom svih istraživačkih faza i prezentacije rezultata istraživanja. Rezultati istraživanja bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe. Intervju možete prekinuti u bilo kojem trenutku, te ne morate odgovoriti na pitanja na koja ne želite.

U slučaju bilo kakvih pitanja ili nejasnoća slobodni ste kontaktirati istraživačicu i/ili mentoricu (iribicic@ffst.hr ; rrelja@ffst.hr).

Molimo Vas za iskrenost, strpljenje i otvorenost.

Zahvaljujemo na sudjelovanju!

INFORMIRANI PRISTANAK:

(zaokružuje istraživačica)

DA NE

1. Sociodemografske značajke

1. Spol: _____
2. Dob: _____
3. Mjesto rođenja: _____
4. Mjesto trenutnog stanovanja: _____
5. Najviši stupanj ostvarenog obrazovanja (Sveučilište/Veleučilište; Fakultet; smjer):

6. Škola u kojoj ste zaposleni: _____
7. Duljina radnog staža:
 - a) u sustavu obrazovanja općenito: _____
 - b) u programu produženog boravka: _____
8. Bračni status/djeca: _____

2. Uloga učitelja/ica u programu produžene nastave

9. Kako izgleda Vaš radni dan u programu produžene nastave? Koliko se Vaša svakodnevnica promijenila s početkom rada u ovom programu?
10. Je li početak rada u ovom programu uključivao dodatnu pripremu za rad s djecom? Ukoliko je, koje ste materijale koristili?
11. Kako biste opisali suradnju s učiteljom/icom s kojim/kojom vodite Vaše razredno odjeljenje?
12. Koji je za Vas bio najveći izazov do sada?

3. Socioekonomske karakteristike učenika uključenih u program produžene nastave

13. Jesu li u Vašem razredu djeca s mjestom stanovanja iz drugih dijelova grada?
14. Koji su, prema Vašem mišljenju, glavni razlozi uključivanja učenika u ovaj program?
15. Primjećujete li razlike u socioekonomskom statusu djece (roditelja) u odnosu na ostalu nastavu?
16. Koliko je prema Vašoj procjeni u Vašem razredu učenika koji su bili primorani upisati program produžene nastave zbog obiteljskih i radnih uvjeta roditelja?
17. Koliko je, prema Vašem mišljenju, program produžene nastave dostupan svima?

4. Utjecaj programa produžene nastave na obrazovni uspjeh učenika

18. Smatrate li da program produženog boravka pozitivno utječe na učenike? Na koje načine?
19. Koje su, ukoliko smatrate da postoje, negativne posljedice ovog programa na obrazovne sposobnosti učenika?
20. Kako, prema Vašem iskustvu, program utječe na psihosocijalni razvoj učenika?
21. Kako program utječe na samostalnost učenika prilikom pisanja domaćih radova (samostalno izvršavanje zadataka)?
22. Postoje li, prema Vašem mišljenju, izražene razlike u obrazovnom uspjehu učenika ovog programa u usporedbi s ostalima? Predviđanja?

5. Mogućnosti promjene i adaptacije programa produženog boravka

23. Koje je Vaše mišljenje o samom programu? Koliko ste zadovoljni učinkovitošću programa?
24. Postoje li problemi prilikom provedbe programa koje biste posebno istaknuli?
25. Što bi mijenjali u provedbi programa? Za koje aspekte smatrate da bi se mogli unaprijediti i kako?

PRIKAZI ČLANAKA

<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/burne-rasprave-zbog-cjelodnevne-nastave-ne-zelim-dijete-prepustiti-sustavu-da-ga-unisti---775045.html> (pristupljeno 17.8.2023.)

<https://www.24sata.hr/news/roditelji-su-protiv-cjelodnevne-nastave-a-u-osijeku-se-dosad-javila-tek-jedna-osnovna-skola-906156> (pristupljeno 17.8.2023).

CJELODNEVNA NASTAVA

U 50 škola uvodi se šest novih predmeta, neće biti zadaće, učiteljima i 108 tisuća kuna više!

Nakon što smo doznali kako će izgledati struktura cjelodnevne nastave barem u prvoj fazi

Piše: Marijana Čurtila/Slobodna Dalmacija

Objavljeno: 22. ožujak 2023. 19:07

Predviđanja teksta: Uključeno Pristupačnost: nedostupno Fokus

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/u-50-skola-uvodi-se-sest-novih-predmeta-ucece-biti-zadace-uciteljima-i-108-tisuca-kuna-vise-15318250> (pristupljeno 17.8.2023.)

VIJESTI (/VIJESTI) SPORT (/SPORT) MAGAZIN OGLASI (HTTPS://WWW.INDEX.HR/OGLASI)

RECEPTI (HTTPS://RECEPTI.INDEX.HR) OSTALO [2] [3] (/TRAZI.ASPX)

Vijesti (/vijesti) Najnovije (/najnovije?kategorija=3) Najčitnije (/najcitnije?kategorija=3) Hrvatska (/vijesti/rubrika/hrvatska/22.aspx) Zagreb (/vijest

Kreće cjelodnevna škola. Fuchs u intervjuu sve detaljno objasnio

Hina 07:22, 12. travnja 2023.

Foto: Neva Zaganec/PIXSELL

MINISTAR znanosti i obrazovanja Radovan Fuchs rekao je u intervjuu Hini da će svi učitelji koji sada imaju punu plaću imati je i tijekom eksperimentalne cjelodnevne škole. Ustvrdio je i da naš obrazovni sustav po pitanju digitalnih vještina učenika stoji i više nego dobro.

potpunosti spremni za korištenje u cjelodnevnoj školi. Za potrebe pilota, u pripremi su svi potrebni priručnici, smjernice i metodički materijali za učitelje.

NAJNOVIJE NAJČITANIJE VEZANO

- 3 min** Ženu kod Karlovca udario grom (/vijesti/clanak/zena-kod-karlovca-udario-grom/2491230.aspx?index_ref=clanak_vijesti_najnovije_d)
- 6 min** Medvedev spominjao apokalipsu. Održan privatni sprovod za Prigožina (/vijesti/clanak/medvedev-spominjao-apokalipsu-odrzan-privatni-sprovod-zaprigozina/2490990.aspx?index_ref=clanak_vijesti_najnovije_d)
- 14 min** Plenković o Boysima: Nisu to ratni zarobljenici. Svjesno su išli raditi kaznena djela

Pristupačnost: nedostupno

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/fuchs-u-intervjuu-objasnio-sve-detalle-cjelodnevne-skole/2454324.aspx> (pristupljeno 17.8.2023.)

PROJEKT KREĆE NAJESEN

Ministar Fuchs o cjelodnevnoj nastavi: Učitelji će raditi 18 minuta dulje

~2 min V. Mo. 30.04.2023 u 21:49

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ministar-fuchs-o-cjelodnevnoj-nastavi-ucitelji-ce-raditi-18-minuta-dulje-foto-20230430> (pristupljeno 17.8.2023.)

29. 08. 2023. 19:05 Koji su plusevi i minusi cjelodnevne škole? Evo što kažu učiteljice i ravnateljice - Index.hr

VIJESTI (/VIJESTI) SPORT (/SPORT) MAGAZIN OGLASI (HTTPS://WWW.INDEX.HR/OGLASI)

RECEPTI (HTTPS://RECEPTI.INDEX.HR) OSTALO [2] [2] (/TRAZI.ASPX)

Vijesti (/vijesti) Najnovije (/najnovije?kategorija=3) Najčitanije (/najcitnije?kategorija=3) Hrvatska (/vijesti/rubrika/hrvatska/22.aspx) Zagreb (/vijest

Koji su plusevi i minusi cjelodnevne škole? Evo što kažu učiteljice i ravnateljice

 (/autor/matea-celobija/XM7xy3M154) Piše: Matea Čelobija (/autor/matea-celobija/XM7xy3M154) 19:41, 25. ožujka 2023.

NAJNOVIJE NAJČITANIJE VEZANO

(<https://www.index.hr/vijesti/clanak/ucenici-bi-u-skolama-treball-biti-od-8-do-17-sto-misliteo-tome/2448859.aspx>)

Pogledom na e-Savjetovanje. (https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=23700&fbclid=IWAR07XtrbYImcaFn71VINDnu3TI_RIM)

1 min

 Pristupačnost: nedostupno

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/koji-su-plusevi-i-minusi-cjelodnevne-skole-evo-sto-kazu-uciteljice-i-ravnateljice/2449072.aspx> (pristupljeno 17.8.2023.)

PROSVJED U NOVOM MAROFU

Ravnatelji zadovoljni, roditelji ljuti oko cjelodnevne nastave: Nema uvjeta, nisu nas ni pitali

Objavljeni popis osnovnih škola koje će sudjelovati u cjelodnevnoj nastavi sljedeće četiri godine potaknuo je čak i prosvjed roditelja u Novom Marofu. Ravnatelji primljenih škola zadovoljni su iako nemaju svi uvjete

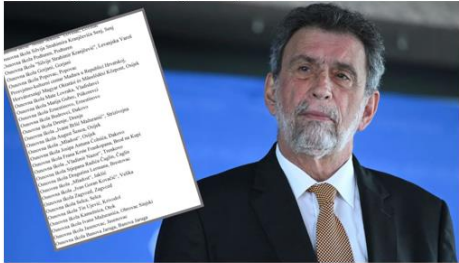

Foto: Davorin Visnjic/PIXSELL

<https://www.24sata.hr/news/ravnatelji-zadovoljni-roditelji-ljuti-oko-cjelodnevnne-nastave-nema-uvjeta-nisu-nas-ni-pitali-912318/galerija-726812> 1/2

Pristupačnost: nedostupno

<https://www.24sata.hr/news/ravnatelji-zadovoljni-roditelji-ljuti-oko-cjelodnevnne-nastave-nema-uvjeta-nisu-nas-ni-pitali-912318> (pristupljeno 17.8.2023.)

tportal

OD IDUĆE JESENI

Osnovne škole pripremaju se za tektonsku promjenu, transformirat će se životi učitelja, učenika i njihovih obitelji. A što o tome misle ravnatelji?

✉ Silvana Srdoc 28.02.2023 u 17:27

ičeno

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/osnovne-skole-pripremaju-se-za-tektonsku-promjenu-transformirat-ce-se-zivoti-ucitelja-ucenika-i-njihovih-obitelji-a-sto-o-tome-misle-ravnatelji-foto-20230228/print> (pristupljeno 17.8.2023.)

Žustra rasprava o cjelodnevnoj nastavi, ministar poručuje:

"Djeca nisu u školi od 8 sati ujutro do 5 ili 6 popodne"

Piše DNEVNIK.hr, 06. travnja, 2023. @ 20:13

Kada će roditelji viđati svoju djecu, hoće li učiteljice produženog boravka dobiti otkaze, koliko sati

 Pristupačnost: nedostupno

<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/sto-ce-bit-i-s-cjelodnevnom-nastavom---775459.html>
(pristupljeno 17.8.2023.)

SAŽETAK

Program produženog boravka i cjelodnevne nastave se u suvremenom obrazovanju sve više primjenjuje u osnovnim školama. Njegova organizacija i uvođenje promjena u školski sustav česta su tema rasprava ključnih aktera. Socioekonomski aspekti programa nameću pitanja o strukturi upisanih učenika te o učinkovitosti programa. Cilj ovog rada je bio istražiti socioekonomske aspekte produženog boravka i cjelodnevne nastave unutar osnovnih škola u gradu Splitu te odrediti najavljene promjene u školskom sustavu uslijed uvođenja pilot programa cjelodnevne škole.

Ključne riječi: *program produženog boravka, cjelodnevna nastava, socioekonomski aspekti, obrazovanje, pilot program*

SUMMARY

The program of extended stay and full-day classes is increasingly being applied in schools in contemporary education. Its organization and introduction of changes in the school system are frequent topics of discussion among key social actors. Socioeconomic aspects of the program raise questions about the structure of enrolled students and the effectiveness of the program. The aim of this research was to research the socioeconomic aspects of extended stay and full-day classes within primary schools in the city of Split, and to determine the announced changes in the school system due to the introduction of the full-day school pilot program.

Keywords: *extended stay program, full-day classes, socioeconomic aspects, education, pilot program*

ŽIVOTOPIS AUTORICE

Ilijana Ribičić rođena je 7.6.2001. godine u Splitu. Osnovno obrazovanje je stekla u Osnovnoj školi dr. fra Karlo Balić u Šestanovcu. Nakon osnovne škole upisuje Srednju školu Jure Kaštelan u Omišu gdje pohađa smjer Hotelijersko- turistički tehničar. Nakon završene srednje škole upisuje Filozofski fakultet u Splitu, studij Sociologije, koji pohađa i danas.